

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΟΝΕΙΡΟ ΣΤΟ ΚΥΜΑ

(απόσπασμα)

Ἡ τελευταία χρονιά πού ἤμην ἀκόμη φυσικός ἄνθρωπος ἦτον τὸ θέρος ἐκεῖνο τοῦ ἔτους 187... Ἦμην ὠραῖος ἔφηβος, καστανόμαλλος βοσκός, κ' ἔβοσκα τὰς αἰγας τῆς Μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ εἰς τὰ ὄρη τὰ παραθαλάσσια, τ' ἀνερχόμενα ἀποτόμως διὰ κρημνώδους ἀκτῆς, ὑπερθεν τοῦ κράτους τοῦ Βορρᾶ καὶ τοῦ πελάγους. Ὅλον το κατὰμερον ἐκεῖνο, τὸ καλούμενον Ξάρμενο, ἀπὸ τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα κατέπλεον ξάρμενα ἢ ξυλάρμενα, ἐξωθούμενα ἀπὸ τὰς τρικυμίας, ἦτον ἰδικόν μου.

Ἡ πετρώδης, ἀπότομος ἀκτὴ του, ἡ Πλατάνα, ὁ Μέγας Γιαλός, τὸ Κλῆμα, ἔβλεπε πρὸς τὸν Καϊκίαν, καὶ ἦτον ἀναπεπταμένη πρὸς τὸν Βορρᾶν. Ἐφαινόμην κ' ἐγὼ ὡς να εἶχα μεγάλην συγγένειαν μέ τοὺς δύο τούτους ἀνέμους, οἱ ὁποῖοι ἀνέμιζαν τὰ μαλλιά μου, καὶ τὰ ἔκαμναν νὰ εἶναι σγουρὰ ὅπως οἱ θάμνοι κ' αἱ ἀγριελαῖαι, τὰς ὁποίας ἐκύρτωναν μέ τὸ ἀκούραστον φύσημά των, μέ τὸ αἰώνιον τῆς πνοῆς των φραγγέλιον.

Ὅλα ἐκεῖνα ἦσαν ἰδικὰ μου. Οἱ λόγγοι, αἱ φάραγγες, αἱ κοιλάδες, ὅλος ὁ αἰγιαλός, καὶ τὰ βουνά. Το χωράφι ἦτον τοῦ γεωργοῦ μόνον εἰς τὰς ἡμέρας πού ἦρχετο νὰ ὀργώσῃ ἢ νὰ σπείρῃ, κ' ἔκαμνε τρίς τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, κ' ἔλεγεν: «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σπέρνω αὐτὸ τὸ χωράφι, γιὰ νὰ φᾶνε ὅλ' οἱ ξένοι κ' οἱ διαβάτες, καὶ τὰ πετεινὰ τ' οὐρανοῦ, καὶ νὰ πάρω κ' ἐγὼ τὸν κόπο μου!».

Ἐγὼ, χωρὶς ποτέ νὰ ὀργώσω ἢ νὰ σπείρω, τὸ ἐθέριζα ἐν μέρει. Ἐμιμούμην τοὺς πεινασμένους μαθητάς τοῦ Σωτῆρος, κ' ἔβαλλα εἰς ἐφαρμογὴν τὰς διατάξεις τοῦ Δευτερονομίου χωρὶς νὰ τὰς γνωρίζω. Τῆς πτωχῆς χήρας ἦτον ἡ ἄμπελος μόνον εἰς τὰς ὥρας πού ἦρχετο ἡ ἰδία διὰ νὰ θειαφίσῃ, ν' ἀργολογήσῃ, νὰ γεμίσῃ ἓνα καλάθι σταφύλια, ἢ νὰ τρυγήσῃ, ἂν ἔμενε τίποτε διὰ τρύγημα. Ὅλον τὸν ἄλλον καιρὸν ἦτον κτῆμα ἰδικόν μου.

Μόνους ἀντιζήλους εἰς τὴν νομὴν καὶ τὴν κάρπωσιν ταύτην εἶχα τοὺς μισθωτοὺς τῆς δημαρχίας, τοὺς ἀγροφύλακας, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἐφύλαγαν τὰ περιβόλια τοῦ κόσμου, ἐννοοῦσαν νὰ ἐκλέγουν αὐτοὶ τὰς καλυτέρας ὁπώρας. Αὐτοὶ πράγματι δέν μοῦ ἤθελαν τὸ καλὸν μου. Ἦσαν τρομεροὶ ἀνταγωνισταὶ δι' ἐμέ.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2013

Τὸ κυρίως κατάμερόν μου ἦτο ὑψηλότερα, ἔξω τῆς ἀκτῖνος τῶν ἐλαιῶνων καὶ ἀμπέλων, ἐγὼ ὅμως συχνὰ ἐπατοῦσα τὰ σύνορα. Ἐκεῖ παραπάνω, ἀνάμεσα εἰς δύο φάραγγας καὶ τρεῖς κορυφάς, πλήρεις ἀγρίων θάμνων, χόρτου καὶ χαμωκλάδων, ἔβοσκα τὰ γίδια τοῦ Μοναστηρίου. Ἦμην «παραγυιός», ἀντὶ μισθοῦ πέντε δραχμῶν τὸν μῆνα, τὰς ὁποίας ἀκολουθῶς μοῦ ἠὔξησαν εἰς ἕξ. Σιμὰ εἰς τὸν μισθὸν τοῦτον, τὸ Μοναστήρι μοῦ ἔδιδε καὶ φασκιές διὰ τσαρούχια, καὶ ἄφθονα μαῦρα ψωμιά ἢ πίττες, καθὼς τὰ ὠνόμαζαν οἱ καλόγηροι.

Μόνον διαρκῇ γείτονα, ὅταν κατηρχόμην κάτω, εἰς τὴν ἄκρην τῆς περιοχῆς μου, εἶχα τὸν κύρ Μόσχον, ἕνα μικρὸν ἄρχοντα λίαν ἰδιότροπον. Ὁ κύρ Μόσχος ἐκατοῖκει εἰς τὴν ἐξοχὴν, εἰς ἕνα ὠραῖον μικρὸν πύργον μαζί μὲ τὴν ἀνεψιάν του τὴν Μοσχούλαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν υἱοθετήσει, ἐπειδὴ ἦτον χηρευμένος καὶ ἄτεκνος. Τὴν εἶχε προσλάβει πλησίον του, μονογενῆ, ὀρφανὴν ἐκ κοιλίας μητρός, καὶ τὴν ἠγάπα ὡς νὰ ἦτο θυγάτηρ του.

Ὁ κύρ Μόσχος εἶχεν ἀποκτήσει περιουσίαν εἰς ἐπιχειρήσεις καὶ ταξίδια. Ἐχὼν ἐκτεταμένον κτῆμα εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην, ἔπεισε μερικοὺς πτωχοὺς γείτονας νὰ τοῦ πωλήσουν τοὺς ἀγροὺς των, ἠγόρασεν οὕτως ὀκτὼ ἢ δέκα συνεχόμενα χωράφια, τὰ περιετοίχισεν ὅλα ὁμοῦ, καὶ ἀπετέλεσεν ἓν μέγα διὰ τὸν τόπον μας κτῆμα, μὲ πολλῶν ἐκατοντάδων στρεμμάτων ἑκτασιν. Ὁ περίβολος διὰ νὰ κτισθῇ ἐστοίχισε πολλά, ἴσως περισσότερα ἢ ὅσα ἤξιζε τὸ κτῆμα· ἀλλὰ δὲν τὸν ἔμελλε δι' αὐτὰ τὸν κύρ Μόσχον θέλοντα νὰ ἔχη χωριστὸν οἶονε βασιλεῖον δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τὴν ἀνεψιάν του.

Ἐκτισεν εἰς τὴν ἄκρην πυργοειδῆ ὑψηλὸν οἰκίσκον, μὲ δύο πατώματα, ἐκαθάρισε καὶ περιεμάζευσε τοὺς ἐσκορπισμένους κρουνοὺς τοῦ νεροῦ, ἠνοιξε καὶ πηγάδι πρὸς κατασκευὴν μαγγάνου διὰ τὸ πότισμα. Διήρесе τὸ κτῆμα εἰς τέσσαρα μέρη· εἰς ἄμπελον, ἐλαιῶνα, ἀγροκήπιον μὲ πλῆθος ὀπωροφόρων δένδρων καὶ κήπους μὲ αἵμασιās ἢ μπουστάνια. Ἐγκατεστάθη ἐκεῖ, κ' ἔζη διαρκῶς εἰς τὴν ἐξοχὴν, σπανίως κατερχόμενος εἰς τὴν πολίχνην. Τὸ κτῆμα ἦτον παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, κ' ἐνῶ ὁ ἐπάνω τοῖχος ἔφθανεν ὡς τὴν κορυφὴν τοῦ μικροῦ βουνοῦ, ὁ κάτω τοῖχος, μὲ σφοδρὸν βορρᾶν πνέοντα, σχεδὸν ἐβρέχετο ἀπὸ τὸ κύμα.

Ὁ κύρ Μόσχος εἶχεν ὡς συντροφίαν τὸ τσιμπούκι του, τὸ κομβολόγι του, τὸ σκαλιστήρι του καὶ τὴν ἀνεψιάν του τὴν Μοσχούλαν. Ἡ παιδίσκη θὰ ἦτον ὡς δύο ἔτη νεωτέρα ἐμοῦ. Μικρὴ ἐπήδα ἀπὸ βράχον εἰς βράχον, ἔτρεχεν ἀπὸ κολπίσκον εἰς κολπίσκον, κάτω εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἔβγαζε κοχύλια, κ' ἐκυνηγοῦσε τὰ καβούρια. Ἦτον θερμόαιμος καὶ ἀνήσυχος ὡς πτηνὸν τοῦ αἰγιαλοῦ. Ἦτον ὠραία μελαχροινὴ, κ' ἐνθύμιζε τὴν νύμφην τοῦ Ἄσματος τὴν

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2013

ήλιοκαυμένην, τήν ὅποιαν οἱ υἱοὶ τῆς μητρός της εἶχαν βάλει νά φυλάῃ τ' ἄμπέλια· «Ἴδού εἶ καλή, ἡ πλησίον μου, ἰδού εἶ καλή· ὀφθαλμοὶ σου περιστεραί...». Ὁ λαϊμός της, καθὼς ἔφεγγε καὶ ὑπέφωσκεν ὑπὸ τὴν τραχηλιάν της, ἦτον ἀπείρως λευκότερος ἀπὸ τὸν χρῶτα τοῦ προσώπου της.

Ἦτον ὠχρά, ροδίνη, χρυσαυγίζουσα καὶ μοῦ ἔφαινετο νά ὁμοιάζῃ μέ τὴν μικρὴν στέρφαν αἶγα, τὴν μικρόσωμον καὶ λεπτοφυῆ, μέ κατὰστιλπνον τρίχωμα, τὴν ὅποιαν ἐγὼ εἶχα ὀνομάσει Μοσχούλαν. Τὸ παράθυρον τοῦ πύργου τὸ δυτικὸν ἠνοιγέτο πρὸς τὸν λόγγον, ὁ ὅποιος ἤρχιζε νά βαθύνεται πέραν τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, ὅπου ἦσαν χαμόκλαδα, εὐώδεις θάμνοι, καὶ ἀργιλλώδης γῆ τραχεία. Ἐκεῖ ἤρχιζεν ἡ περιοχὴ μου. Ἔως ἐκεῖ κατηρχόμεν συχνά, κ' ἔβροσκα τὰς αἶγας τῶν καλογήρων, τῶν πνευματικῶν πατέρων μου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A1. Το αρκαδικό στοιχείο, το θρησκευτικό πνεῦμα καὶ ἡ ρεαλιστικὴ απεικόνιση τῆς ζωῆς θεωροῦνται βασικά γνωρίσματα τοῦ ἔργου τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἀπὸ τις δύο πρώτες παραγράφους τοῦ κειμένου που σας δόθηκε «**Ἡ τελευταία χρονιά ... φραγγέλιον**», νά γράψετε ἓνα ἀντίστοιχο παράδειγμα γιὰ καθένα ἀπὸ αὐτὰ τα γνωρίσματα.

Μονάδες 15

B1. «[...] τα λεγόμενα γιὰ “χιούμορ τοῦ Παπαδιαμάντη” δὲν εἶναι παρὰ υπερβολές [...]. Κοντύτερα στὴν ἀλήθεια θὰ ἔταν κανεῖς, ἀν μιλούσε γιὰ φιλοπαίγμονα ροπή τοῦ συγγραφέα μας [...]. Ροπή που [...] κρύβει τὸ ἀμήχανο δέος τῆς σοβαρότητας που αἰφνης θυμάται (ὁ Παπαδιαμάντης) νά φαιδρύνει [...]. Καὶ τότε δὲν μπορεῖ νά κάνει ἄλλο ἀπὸ τὸ νά σατιρίσει.», (Ηλίας Γκρής, Ὁ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ με τὰ μάτια νεότερων λογοτεχνῶν, ἐκδόση Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος τῆς ΕΣΗΕΑ, Ἀθήνα 2001, σ. 118). Νά βρεῖτε (μονάδες 10) καὶ νά σχολιάσετε (μονάδες 10) δύο σημεία τοῦ κειμένου που σας δόθηκε, τὰ ὁποῖα ἐπιβεβαιώνουν τὴν παραπάνω ἀποψη.

Μονάδες 20

B2. Στις δύο τελευταῖες παραγράφους τοῦ κειμένου που σας δόθηκε «**Ὁ κύρΜόσχος εἶχεν ὥς συντροφιάν ... πατέρων μου**», νά βρεῖτε ἓνα παράδειγμα γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ παρακάτω σχήματα λόγου: **αὐνόνδετο, παρομοίωση, ἐπανάληψη, μεταφορά** καὶ **υπερβολή** (μονάδες 10) καὶ νά σχολιάσετε τὴ λειτουργία τοῦ (μονάδες 10).

Μονάδες 20

**ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2013**

Γ1. Να σχολιάσετε σε ένα κείμενο 130-150 λέξεων το απόσπασμα «Όλα εκείνα ἦσαν ἰδικά μου. Οἱ λόγγοι, αἱ φάραγγες, αἱ κοιλάδες, ὅλος ὁ αἰγιαλός, καὶ τὰ βουνά. Το χωράφι ἦτον τοῦ γεωργοῦ μόνον εἰς τὰς ἡμέρας πού ἤρχετο νὰ ὀργώσῃ ἢ νὰ σπείρῃ, κ' ἔκαμνε τρίς τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, κ' ἔλεγεν: "Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σπέρνω αὐτὸ τὸ χωράφι, γιὰ νὰ φᾶνε ὅλ' οἱ ξένοι κ' οἱ διαβάτες, καὶ τὰ πετεινά τ' οὐρανοῦ, καὶ νὰ πάρω κ' ἐγὼ τὸν κόπο μου!"».

Μονάδες 25

Δ1. Να συγκρίνετε, ως προς το περιεχόμενο, το απόσπασμα που σας δόθηκε από το «ΟΝΕΙΡΟ ΣΤΟ ΚΥΜΑ» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη με το παρακάτω απόσπασμα από το έργο του Νίκου Θέμελη «για μια συντροφιά ανάμεσά μας», αναφέροντας (μονάδες 5) και σχολιάζοντας (μονάδες 15) δύο ομοιότητες και τρεις διαφορές.

Μονάδες 20

ΝΙΚΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ
για μια συντροφιά ανάμεσά μας
(απόσπασμα)

Ο Παναγιώτης Χατζή Νίκου, Ηπειρώτης απ' τα Γιάννενα, γουναράς και γουναρέμπορος ξακουστός σε όλα τα Βαλκάνια, άγαμος, άκληρος και συνετός σε όλη τη ζωή του, προστάτης αρχικά και ύστερα συνέταιρος του άλλου μεγαλέμπορα, του Ζώη του Καπλάνη, έκανε με το μόχθο του περιουσία αξιοζήλευτη κι έγινε πρώτο όνομα στο Βουκουρέστι. Όταν ένιωσε να τον εγκαταλείπουν οι δυνάμεις του, αποτραβήχτηκε στη Στεφανόπολη για να ησυχάσει, ζώντας κυρίως απ' το βιος που τόσα χρόνια είχε αποκτήσει. Άνθρωπος μοναχικός, λιγομίλητος, απολάμβανε το σεβασμό της κοινότητας των Γραικών για τη σώφρονα σκέψη του και τη μακρά του εμπειρία. Κυρίως όμως για τις αγαθοεργίες του, αφού χάρη σ' αυτόν είχαν μπορέσει να χτίσουν την καινούργια εκκλησία της ορθοδοξίας. Χάρη σ' αυτόν τόσα και τόσα σπίτια φτωχά ή ξεπεσμένα, έβρισκαν πόρους για να ζήσουν, από ένα ταμείο των πτωχών που είχε συστήσει, αφού είχε καταθέσει δέκα χιλιάδες φλορίνια στη Βασιλική Τράπεζα της Βιέννας. Μάλιστα, μια και δεν είχε οικογένεια, ήτανε για πολλούς

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2013

πλούσιους ή φτωχούς, ιδίως της νεότερης γενιάς, ο πάτερ φαμίλιας της κοινότητάς τους.

*Νίκος Θέμελης, για μια συντροφιά ανάμεσά μας, Αθήνα 2005, εκδόσεις
«Κέδρος», 2^η έκδοση, σ. 51-52*

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Παράδειγμα για το **αρκαδικό στοιχείο**: «**Ἦμην ὠραῖος ἔφηβος, καστανόμαλλος βοσκός...**». Στοιχείο για τη ζωή των ποιμένων σ' ένα περιβάλλον εξιδανικευμένο, όπου η ελευθερία, η αγνότητα και η ευτυχία κυριαρχούν.

Παράδειγμα για το **θρησκευτικό πνεύμα**: «**ἔβοσκα τὰς αἰγὰς τῆς Μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ**». Ο ήρωας είναι παραγίος του μοναστηριού στοιχείο που δείχνει το βαθύ θρησκευτικό του συναίσθημα.

Παράδειγμα για τη **ρεαλιστική απεικόνιση της ζωής**: «**Ἡ πετρώδης, ἀπότομος ἀκτὴ του, ἡ Πλατάνα, ὁ Μέγας Γιαλός, τὸ Κλῆμα, ἔβλεπε πρὸς τὸν Καικίαν, καὶ ἦτον ἀναπεπταμένη πρὸς τὸν Βορρᾶν**». Φωτογραφικές λεπτομέρειες του τοπίου με συγκεκριμένα τοπωνύμια που επιβεβαιώνουν τη ρεαλιστική απεικόνιση της ζωής.

B1. Με το χιούμορ ο Παπαδιαμάντης άλλοτε δίνει έναν ανάλαφρο τόνο στην αφήγηση άλλοτε, πάλι, εκφράζει τη νοσταλγία του. Σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα μπορεί να γίνει καυστικό και δηκτικό με έντονη τη διάθεση του συγγραφέα να ασκήσει αρνητική κριτική σε γεγονότα και συμπεριφορές με τις οποίες διαφωνεί. Ειδικότερα, στο συγκεκριμένο απόσπασμα δύο από τις περιπτώσεις στις οποίες είναι ευδιάκριτη η χιουμοριστική διάθεση του συγγραφέα είναι οι ακόλουθες:

«**Ἐγὼ, χωρὶς ποτὲ νὰ ὀργώσω ἢ νὰ σπείρω, τὸ ἐθέριζα ἐν μέρει**». Ο νεαρός βοσκός μεταφορικά «θερίζει» το χωράφι, δηλαδή παίρνει καρπούς, παραβλέποντας τους νόμους που απαγορεύουν την πράξη αυτή, αλλά τηρώντας τις διατάξεις του Δευτερονομίου, που επιτρέπουν το κορφολόγημα, εφόσον δεν υπάρχει το κίνητρο της κλοπής, αλλά της ικανοποίησης της πείνας. Φαίνεται, λοιπόν, με έναν τόνο ελαφρότητας η αθωότητα του βοσκού, ο οποίος δεν κλέβει, αλλά με την πράξη του αυτή δείχνει το αίσθημα της ελευθερίας και της

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2013

ξεγνοιασιάς που τον διακατείχει τότε που ήταν ακόμη «φυσικός άνθρωπος», έξω από κανόνες και απαγορεύσεις.

Ένα δεύτερο σημείο στο οποίο αίρεται η σοβαρότητα της αφήγησης είναι αυτό στο οποίο ο νεαρός βοσκός αναφέρεται στους αγροφύλακες. Συγκεκριμένα αναφέρει γι' αυτούς ότι «μόνους **άντιζήλους** εἰς τὴν νομὴν καὶ τὴν κάρπωσιν ταύτην εἶχα τοὺς μισθωτοὺς τῆς δημαρχίας, τοὺς ἀγροφύλακας, οἱ ὅποιοι ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἐφύλαγαν τὰ περιβόλια τοῦ κόσμου, ἐννοοῦσαν νὰ ἐκλέγουν αὐτοὶ τὰς καλυτέρας ὁπώρας. Αὐτοὶ πράγματι δὲν μοῦ ἤθελαν τὸ καλὸν μου. **Ἦσαν τρομεροὶ ἀνταγωνισταὶ δι' ἐμέ**». Στο απόσπασμα αυτό, ἐστὼ καὶ με σκωπτικὴ διάθεση, φαίνεται ἡ πρόθεση τοῦ συγγραφέα νὰ αποδοκιμάσει τὸ γεγονός ὅτι οἱ αγροφύλακες δὲν εἶναι συνεπείς στο καθήκον τους, εφόσον καὶ οἱ ἴδιοι κλέβουν καρποὺς ἀπὸ τὰ χωράφια. Κατὰ συνέπεια, ὁ συγγραφέας ἀσκεῖ κοινωνικὴ κριτικὴ στους αγροφύλακες, οἱ οποίοι αποτελοῦν «παραφωνία» σὲ αὐτὸν τὸν τόπο τῆς αθωότητας καὶ τῆς ἐλευθερίας, θέτοντας περιορισμοὺς στους ἀπλοὺς καὶ ἀγνοὺς ἀνθρώπους, ὅπως ὁ βοσκός.

B2. Παράδειγμα ασύνδετου: «**Ἦτον ὠχρά, ροδίνη, χρυσαυγίζουσα**» εἶναι τὸ ασύνδετο σχῆμα με τριπλὴ χρῆση τοῦ ἐπιθέτου, συνδυάζοντας μεταφορὲς καὶ ἀντιθέσεις. Πρόθεση τοῦ ἀφηγητῆ με τὴ συγκεκριμένη φράση εἶναι νὰ δείξει ὅλα αὐτὰ τὰ ἀντιφατικὰ στοιχεῖα που συνδυάζει τὸ κορίτσι που τοῦ δίνουν μιὰ ἐξωπραγματικὴ ομορφιά.

Παράδειγμα παρομοίωσης: «**ὥς πτηνὸν τοῦ αἰγιαλοῦ**». Ἡ παρομοίωση δίνει ἓνα στοιχεῖο τῆς ἰδιοσυγκρασίας τῆς νεαρῆς Μοσχούλας, ἡ ὁποία εἶναι ζωηρὴ καὶ ἀνέμελη τρέχοντας καὶ παίζοντας, ὅπως τὰ πουλιὰ που πετοῦν κοντὰ στὴ θάλασσα. Με αὐτὸ τὸ σχῆμα λόγου, ἐπίσης, φαίνεται καὶ ἡ ἀρρηκτὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου με τὰ πλάσματα τῆς φύσης.

Παράδειγμα ἐπαναλήψης: «**Μικρὴ ἐπήδα ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἔτρεχεν ἀπὸ κολπίσκου εἰς κολπίσκον**». Με τὶς ἐπαναλήψεις αἰσθητοποιεῖται τὸ στοιχεῖο τῆς κίνησης. Ἡ μικρὴ Μοσχούλα τρέχει καὶ παίζει ἀνέμελα καὶ ἐλεύθερα, γίνεται ἓνα με τὴ φύση.

Παράδειγμα μεταφορᾶς: «**Ἦτον θερμόαιμος**». Μέσω τῆς μεταφορᾶς γίνεται εὐγλωττο ἓνα στοιχεῖο τοῦ χαρακτήρα τῆς. Εἶναι ζωηρὴ, ὅπως ἀρμόζει στὴν ἡλικία τῆς, ἀλλὰ καὶ στὴν κοινωνικὴ τῆς θέση που τῆς ἐπιτρέπει νὰ χαίρεται τὴν παιδικὴ ἡλικία τῆς μακριὰ ἀπὸ εὐθύνες καὶ υποχρεώσεις.

Παράδειγμα υπερβολῆς: «**Ὁ λαϊμὸς τῆς, καθὼς ἔφεγγε καὶ ὑπέφωσκεν ὑπὸ τὴν τραχηλιάν τῆς, ἦτον ἀπείρως λευκότερος ἀπὸ τὸν χρῶτα τοῦ προσώπου τῆς**». Τονίζεται με τὴν υπερβολὴ ἡ λευκότητά τοῦ

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2013

δέρματος της Μοσχούλας. Η λευκότητα του δέρματος δεν είναι μόνο συνώνυμο της ομορφιάς και του πλούτου, σύμφωνα με το πρότυπο του 19^{ου} αιώνα. Συνδέεται, επίσης, με την αγνότητα και την αθωότητα. Δίνει, τέλος, ένα στοιχείο εξωπραγματικό για την ομορφιά της κοπέλας, για να γίνει αντιληπτό ότι για τον αφηγητή αυτό το κορίτσι προσέλαβε ονειρώδεις διαστάσεις.

Γ1. Επηρεασμένος από το ρομαντισμό ο αφηγητής περιγράφει ειδυλλιακά τη φύση. Μέσα σ' αυτήν βιώνει την απόλυτη ελευθερία, καθώς απουσιάζει η έννοια της ιδιοκτησίας από τις σχέσεις των ανθρώπων. Το γεγονός ότι επεξηγεί το «**ίδικά μου**» με τις φράσεις «**οἱ λόγγοι, αἱ φάραγγες, αἱ κοιλάδες, ὅλος ὁ αἰγιαλός, και τὰ βουνά**» δείχνει ακριβώς την απουσία περιορισμών στο νησί που γεννήθηκε και μεγάλωσε, χωρίς η κτητική αντωνυμία «**μου**» να παραπέμπει στην ιδιοκτησία της γης, η οποία άλλωστε ανήκει σε όλους. Παράλληλα, είναι εμφανής η θρησκευτικότητα του αφηγητή, ο οποίος κάνοντας μια αναφορά στη συνήθεια των γεωργών να ξεκινούν τις εργασίες τους με προσευχή (στοιχείο ηθογραφίας), δείχνει τον άρρηκτο δεσμό των απλών ανθρώπων με τη θρησκεία. Ο Παπαδιαμάντης πιστεύει στο Θεό, αλλά χωρίς δογματισμό και θεωρεί ότι η πίστη βρίσκεται μέσα στις καρδιές των απλών ανθρώπων και εξωτερικεύεται μέσα από καθημερινές δραστηριότητες, όπως το ὄργωμα ή η σπορά του χωραφιού. Αυτό το απόσπασμα είναι χαρακτηριστικό της ιδιαίτερης ατμόσφαιρας των διηγημάτων του Παπαδιαμάντη, που πετυχαίνει να αναδείξει την ταύτιση του φυσικού ανθρώπου με τη βαθιά θρησκευτικότητα, τη σεμνότητα και την ευτυχία.

Δ1. Στα δύο αποσπάσματα ξεχωρίζουν οι αναφορές σε δύο πρόσωπα, τον κύρ Μόσχο και τον Παναγιώτη Χατζή Νίκου. Ανάμεσα σε αυτούς τους δύο χαρακτήρες υπάρχουν τόσο ομοιότητες όσο και διαφορές.

Αρχίζοντας από τις ομοιότητες, διαπιστώνεται ότι και οι δύο άνδρες, αφού πλούτισαν μακριά από τη γενέτειρά τους για πολλά χρόνια, αποφασίζουν να εγκατασταθούν μόνιμα πια σε έναν τόπο, για να απολαύσουν τους καρπούς του μόχθου τους. Έτσι ο κύρ Μόσχος εγκαθίσταται στη Σκιάθο και ο Παναγιώτης στη Στεφανόπολη. Και οι δύο άνδρες αντιμετωπίζονται με δέος από την τοπική κοινωνία· ο κύρ Μόσχος από τους ντόπιους, από τον παροικιακό ελληνισμό ο δεύτερος.

Ακόμη μία ομοιότητα που χαρακτηρίζει τα δύο πρόσωπα είναι η επιθυμία τους να ιδιωτεύσουν. Ο κύρ Μόσχος εγκαθίσταται σε ένα μακρινό και απομονωμένο κτήμα και σπάνια κατεβαίνει στην

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2013

«πολίχνην». Ανάλογα, ο Παναγιώτης «αποτραβήχτηκε...για να ησυχάσει... μοναχικός, λιγομίλητος».

Αφήνοντας τον παραλληλισμό του κύρ Μόσχου με τον Παναγιώτη Χατζή Νίκου, αξίζει να προσέξουμε ότι η θρησκευτικότητα που διαπνέει τον αφηγητή του «Ονείρου στο κύμα» είναι ανάλογη με τη θρησκευτικότητα του Παναγιώτη, ο οποίος έμπρακτα εκδηλώνει τη θρησκευτική του πίστη οικοδομώντας μια καινούργια εκκλησία της ορθοδοξίας στη Στεφανόπολη.

Συνεχίζοντας τη συγκριτική ανάγνωση των δύο αποσπασμάτων προκύπτουν και διαφορές. Διαφορές ανάμεσα στον κύρ Μόσχο και τον Παναγιώτη, αλλά και διαφορές ως προς τον τρόπο με τον οποίο οι αφηγητές του περιγράφουν και τους αξιολογούν.

Σ' ένα πρώτο επίπεδο το ήθος του κύρ Μόσχου διαφέρει από του Παναγιώτη. Ο κύρ Μόσχος χαρακτηρίζεται από τον αφηγητή ως «λίαν ιδιότροπος», ενώ ο Παναγιώτης «απολαμβάνε το σεβασμό της κοινότητας των Γραικών για τη σώφρονα σκέψη του και τη μακρά του εμπειρία». Χαρακτηριστικός είναι ο τρόπος περιγραφής των δύο ανδρών από τους αφηγητές. Από τη μια στο κείμενο του Παπαδιαμάντη τα σχόλια για τον κύρ Μόσχο είναι ειρωνικά. Από την άλλη τα σχόλια του αφηγητή για τον Παναγιώτη είναι εγκωμιαστικά.

Άλλη μία διαφορά εντοπίζεται στο πώς οι δύο άνδρες εκδηλώνουν την κοινωνικότητα και την εξωστρέφειά τους. Ο κύρ Μόσχος θέλει να δημιουργήσει έναν επίγειο παράδεισο που θα τον απολαμβάνει μόνο αυτός και η ανηψιά του. Φαίνεται πως δεν διατηρεί δεσμούς με τους απλούς νησιώτες, εκτός αν τους έχει ανάγκη, όπως για παράδειγμα για να αγοράσει τα κτήματά τους για να τα περιτοίχισι επεκτείνοντας το δικό του. Το απόσπασμα που ακολουθεί είναι χαρακτηριστικό της στάσης του κύρ Μόσχου και της πρόθεσής του να αποστασιοποιηθεί από τη ζωή των χωρικών. «Ὁ περίβολος διὰ νὰ κτισθῇ ἐστοίχισε πολλά, ἴσως περισσότερα ἢ ὅσα ἤξιζε τὸ κτῆμα· ἀλλὰ δὲν τὸν ἔμελλε δὶ' αὐτὰ τὸν κύρ Μόσχον θέλοντα νὰ ἔχῃ χωριστὸν οἶονεῖ βασιλεῖον δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τὴν ἀνεψιάν του». Αντίθετα, ο Παναγιώτης είναι ο ευεργέτης της ελληνικής κοινότητας. Με αγαθοεργίες και δωρεές προσπαθεί να βοηθήσει του συμπατριώτες του ποικιλοτρόπως, όπως επιβεβαιώνεται από το ακόλουθο απόσπασμα: [...] «Κυρίως ὁμως για τις αγαθοεργίες του, αφού χάρη σ' αυτόν είχαν μπορέσει να χτίσουν την καινούργια εκκλησία της ορθοδοξίας. Χάρη σ' αυτόν τόσα και τόσα σπίτια φτωχά ή ξεπεσμένα, έβρισκαν πόρους για να ζήσουν, από ένα ταμείο των πτωχών που είχε συστήσει, αφού είχε καταθέσει δέκα χιλιάδες φλορίνια στη Βασιλική Τράπεζα της Βιέννας». Με άλλα λόγια, ο κύρ Μόσχος διακατέχεται από το αίσθημα της ιδιοκτησίας και της εκμετάλλευσης

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2013

των συντοπιτών του. Αντίθετα, ο Παναγιώτης Χατζή Νίκου διαθέτει τον πλούτο του για να προσφέρει στο σύνολο.

Τέλος, μπορεί οι δύο άνδρες να είναι μόνοι, ωστόσο ο κύρ Μόσχος όντας χήρος και άτεκνος υιοθέτησε την ανηψιά του τη Μοσχούλα, την οποία αγαπά σαν κόρη του. Κάτι τέτοιο εξάλλου συνηθιζόταν στο παρελθόν (ηθογραφικό στοιχείο). Ο Παναγιώτης, από την άλλη, υπήρξε «άγραμος, άκληρος και συνετός σε όλη τη ζωή του». Δεν υιοθέτησε παιδί, αλλά για τα μέλη της κοινότητας υπήρξε ο «πάτερ φαμίλιας».

ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ Ο ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΤΩΝ
ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ «ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Μ. – ΠΟΥΤΟΥ Α. – ΧΑΝΙΩΤΗ Ν.